hazelmuis tevoorschijn; het dier was vanuit Italië meegereisd in een zak met varenwortels (Van Laar, 1977);
- In augustus 1975 werd in Ede een relmuis aangetroffen; hoewel het een uit gevangenschap ontsnapt dier kan zijn geweest, is het waarschijnlijk met bouwmaterialen meegekomen (Van Laar, 1977);
- Op Texel dook, rond de Kerst van 1999, een hazelmuis op; met kersttakken vanuit de Ardennen op het eiland ingevoerd (Verheggen, 1999).

Extra aandacht in Limburg

Momenteel is er weer extra aandacht voor de eikelmuis. Na een aantal jaren met ongekend weinig waarnemingen, heeft de provincie Limburg besloten de VZZ subsidie te geven om uit te zoeken waar in Limburg momenteel eikelmuizen te vinden zijn. De gegevens van dit onderzoek moeten helpen manieren te vinden om de soort te beschermen. Het veldwerk, dat plaatsvindt in het seizoen 2003, baseert zich op waarnemingen uit het recente, maar vooral uit het minder recente verleden. Mocht iemand nog waarnemingen hebben gedaan van eikelmuizen in Limburg en deze nog niet hebben doorgegeven, dan horen wij dat graag alsnog.

Literatuur

Bosch, F., 1991. Eikelmuis op de Noord-Veluwe. Zoogdier 3 (2): 33.
Foppen, R.P.B., P.J.M. Bergers & J.J. van Gelder, 1989. Het voorkomen van de eikelmuis *Eliomys quercinus* in Nederland. Lutra 32: 42-52.
Glas, G.H., 1973. Merkwaardige vondst van een eikelmuis, *Eliomys quercinus*. Lutra 15: 12.
Laar, V. van, 1977. Merkwaardige vondsten van slaapmuizen *Gliridae* in Nederland. Lutra 19: 36-38.
Tiggele, C. van, 1998. Eikelmuis verhuist! Zoogdier 9 (1): 26.
Verheggen, L., 1999. Hazelmuis op Texel. Zoogdier 10 (4): 32.
Zwart, A. de & R. van Westrienen, 1999. Eikelmuis op Zeeuws-vlaamse bodem. Zoogdier 10 (2): 26.

Dick Bekker
dick.bekker@vzz.nl

Eikelmuis. *Foto; Dick Klees*

Meervleermuizen ringen en dan terugvinden!

Zoals in Zoogdier nummer 4 van vorig jaar (Haarsma, 2002) te lezen was, is in 2002 uitgebreid onderzoek gedaan naar de meervleermuis (*Myotis dasycneme*) in Zuid-Holland.
Tijdens dit onderzoek zijn niet alleen dieren door middel van telemetrie gevolgd, maar is ook een groot aantal dieren individueel herkenbaar gemaakt door middel van een ring of een microchip. Dat deze methode al in het eerste jaar zoveel resultaten opleverde had niemand verwacht, maar natuurlijk wel stiekem gehoopt. Over de terugvondsten gaat dit verhaal.
In totaal zijn 135 vleermuizen geringd of anderszins individueel herkenbaar gemaakt. Hierbij zijn de kleuren rood, groen, geel en grijs gebruikt. De meeste dieren zijn in de buurt van hun zomerverblijfplaats gevangen (Stompwijk en Waddinxveen), een aantal langs een trekroute. Ook is in het najaar (augustus tot september) een aantal dieren in en voor de bunkers gevangen. Deze dieren waren op dat moment nog niet in winterslaap: overdag en 's nachts vonden er paringen plaats en 's avonds zwermden de meervleermuizen, samen met watervleermuizen (*Myotis daubentonii*), voor de ingang van de bunkers.
Het aantal geringde dieren ver-

toont een enigszins scheve sekse verhouding; 81 geringde mannetjes tegen 54 vrouwtjes. Zoals in het vorige artikel vermeld is, bestond de verblijfplaats in Stompwijk vrijwel alleen uit mannetjes, pas in het najaar werden hier ook vrouwtjes gesignaleerd. De kraamkolonie in Waddinxveen is pas in het najaar bestudeerd, vooral om verstoring van de kolonie te vermijden. Daardoor zijn hier vooral juveniele dieren gevangen en een slechts klein aantal volwassen vrouwtjes. De dieren, die in het vroege najaar al in de bunkers verbleven, waren vooral mannetjes, wachtend op een vrouwtje. Hun wachten werd overigens ruim beloond, in de bunkers zijn meerdere paargroepjes aangetroffen.

Tijdens het winterseizoen van 2002 op 2003 zijn er van de in het eerste veldseizoen gemerkte dieren in totaal 49 teruggevonden; 46 dieren werden gevonden in de bunkers in de Zuid-Hollandse zeereep en 3 dieren op een andere locatie. Naast deze 49 werd ook een aantal dieren aangetroffen die niet individueel herkend konden worden doordat ze te hoog hingen. Omdat het niet zeker is of een dergelijk dier al is waargenomen (meervleermuizen gaan gedurende het winterseizoen vele malen verhangen) zijn deze dieren niet meegerekend bij het totaal aantal teruggevonden dieren.

Van de 39 dieren uit Stompwijk zijn in totaal 16 dieren in de bunkers in Zuid-Holland teruggevonden. Daarnaast werden drie dieren uit Stompwijk op een verrassende plek teruggevonden in een bunker bij een Haags tennispark. Dit was de eerste keer dat hier meervleermuizen werden aangetroffen. Nog opmerkelijker waren twee dieren uit Stompwijk, die wel een heel grote afstand hadden afgelegd: een mannetje, dat ongeveer 200 kilometer naar het zuiden is gevlogen om in een Limburgse mergelgroeve (de Kasteelgroeve) te overwinteren. Een vrouwtje, in het najaar in Stompwijk gevangen, is vervolgens 230 kilometer naar het oosten gevlogen en op 15 februari 2003 (zeven en een halve maand later) door Markus Thies teruggevonden in een voormalige loodmijn bij Metternich in Duitsland (mond. meded. P.H.C. Lina)!

Helaas zijn er geen terugmeldingen van de 32 dieren die in Waddinxveen zijn geringd. Doordat het koloniehuis in de winter niet bezocht kon worden (het pand staat te koop en de eigenaar was de sleutel kwijt!), kon niet geverifieerd worden of de dieren hier 's winters verbleven. Dit jaar gaan we proberen dat automatisch te onderzoeken, dus wie weet!

		v	m	totaal
Langs trekroute	Overig	1	1	2
In buurt van zomerkolonie	Waddinxveen	24	8	32
In buurt van zomerkolonie	Stompwijk	10	29	39
Langs trekroute	Om. Stompwijk	1	7	8
In of voor bunkers	Katwijk	4	4	8
	Den Haag	14	32	46
Totaal		**54**	**81**	**135**

Tabel: overzicht van het aantal gemerkte dieren in 2002 (de kleurcoderingen zijn niet weergegeven)

Dat de bunkers in de zeereep niet alleen door dieren uit Stompwijk worden gebruikt bewees het mannetje, dat boven de Rotte Meren (ten Noorden van Rotterdam) foerageerde en in een mistnet is gevlogen. Dit dier overwinterde in een bunker in Den Haag.

De dieren, die in de bunkers zijn gevangen en geringd, waren opmerkelijk plaatstrouw. In totaal bleven er van de 54 in het najaar gemerkte dieren 32 de hele winter in de bunkers, hoewel ongeveer tien overwinterden in een andere bunker dan waar ze gevangen waren. De overige 22 besloten, na even de bunker te verlaten te hebben, weer terug te vliegen naar hun eerste bunker om daar te overwinteren.

Het mag duidelijk zijn dat na één onderzoeksjaar al veel geringde dieren zijn teruggevonden. Het komende onderzoeksjaar is nu extra spannend, want waar zullen we de dieren terugvinden die in de bunkers zijn geringd? En zal het lukken om met een automatisch detectiesysteem een nog hoger terugvindpercentage te bereiken? Hou ze in de gaten die meervleermuizen, want wie weet zit er een ringetje aan!

Anne-Jifke Haarsma

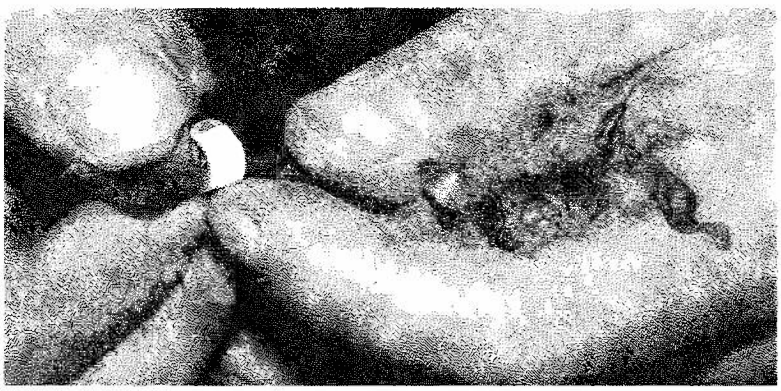

Het ringen van een meervleermuis. *Foto: Fons Bongers*